

leköttni, de a törvény csak tökéletlenül hajtattott végre és nem óvta meg a parasztság zömét a nyomortól, sem nem akadályozta meg a kivándorlást.

Ezen történeti szemle után Levasseur az amerikai homestead intézményét fejtegeti nagyobb tüzetességgel, s kifejti a rendszer árny- és fényoldalait. Mérlegeli különösen a homestead meghonosítása esélyeit Franciaországban s az annak kedvező áramlatokat. Sok részben utopiának tartja a hozzáfűzött várakozásokat s a rendszer előnyeit felett túlsúlyllyal látja a mérlegbe nehezedeni annak hátrányait. A szerződési szabadság s az azzal járó felelősség elvét szegzi a gyámkodó rendszer túlságai ellen, s azt állítja, hogy a földbirtok elidegeníthetlensége s oszthatlansága megfosztaná a mezei gazdát egyfelől a jelzálogkölcsön útján biztosítható tőkétől, másfelől attól a jövedelemtől, melyet a kisbirtokos váltságul kellene, hogy fizessen járadékban örökösársainak. A mellett, mint Amerika példája tanítja, kifejleszténé a csalárdságot, az adósságok rosszhiszemű kijátszását. Pedig a jelzálog-hitel kevésbé veszedelmes a kis emberekre, mint a személyhitel. Az emigratiót — teszi hozzá Levasseur — a földbirtok oszthatlanságának statuálása nemcsak hogy nem állítaná meg, de sőt növelné, mert az apai birtokegészet egy örökösre ruházván, a többit kényszerítené, hogy elhagyják a földet, hol nincs többé gyökerök. Ezt bizonyítja Németország példája, hol daczára a fennálló Hofrechtnek, sokan vándorolnak még mindig ki.

A Homestead-exemption, úgy a mint az Amerikában létezik, új országok számára létesített intézmény. Minek volna azt behozni Európába? Talán hogy a gazdasági válságon segítsen? De hisz ez nem válság, hanem elkerülhetlen átalakulás, melynek a lefoglalhatlanság nem emelne gátat. Kimutatja azt is, hogy a nálunk Európában elhangzó tervek helytelenül mutatnak rá az amerikai Homestead-re, mert egész más intézményt hoznának létre, egy korlátolt értékű, elidegeníthetlen, lefoglalhatlan, oszthatatlan, egyetlen gyermekre átöröklődő családi hitbizományt.

—n—r.

* * *

Mind. New Series. Nr. 10.

I. On the nature of aesthetic emotion. By Bernard Bosanquet. Miután az értekező azon nézetet, hogy az esztetikai érze-

lennek többféle oka lehet, mint tévest, visszautasítja; azt vizsgálja, vajjon az aesthetikailag érző ember csak passive fogadja-e a szépnak ráhatásait lelkére, vagy inkább active fejezi ki azt a szépet, mely lelke mélyében rejlik és művészi kifejezésre vár. Értekező e második szempontot tartja helyesnek. Minden szépnak közös alapjellege az, hogy kifejeztetik. Kifejezni csak meghatározott dolgot lehet, azért minden aesthetikai érzelemnél az érzettnek tartalma az érzéstől magától el nem választható; továbbá az aesthetikai érzelem, annak kifejezésétől sem választható el, a kifejezés képezi az aesthetikai érzelemnek alkotó elemét. Bosanquet értekezése Hegel-féle szellemben van írva.

II. Freedom Responsibility and Punishment. By James H. Hyslop. Igen értelmesen írt cikk, melynek az a célja, hogy kimutassa, mily összefüggés van a szabadság, felelősség és büntetés közt. Író a szabadságban három mozzanatot lát, melyeket meg kell egymástól különböztetni: 1. minden politikai és fizikai kényszernek hiányát; 2. öntevőségét (spontantancitást), melynélfogva mindenki cselekvéseinek okául tekinthető; 3. a megfontolásnak képességét, melynélfogva valaki érett megfontolás után a motivumok közt választ és azután cselekszik. Az első mozzanatnak hiánya minden felelősséget és büntethetőséget kizár. Kétesebb már a második mozzanat. Prima facie azt lehetne mondani, hogy mindenki, kinél az első kényszer nincsen meg, felelős cselekedeteért és megbüntethető, mert ő az oka és minden külső kényszertől független forrása; de a mostani nézetek a fenytésről, a cselekvések harmadik mozzanatát is okvetlenül kívánják. Az örült ember is autonom teremtője cselekvésének, de hiányzik vagy meg van tévesztve a megfontolási képessége. Az előbbiekkal áll összefüggésben a megfenytésnek elmélete. A megfenytés lehet a netaláni újból való ismétlődő bünténynek útját vágó (preventive), vagy javító (corrective). Örült vagy javíthatatlan, konok gonosztevővel szemben csak a preventiv eljárásnak van helye, oly esetben. midőn a gonosztevő kellő megfontolás nélkül erkölcsileg megbotlott, a javító (corrective) büntetés alkalmazandó.

III. Time and the Hegelian dialectic. (II.) By J. Ellis Mc. Taggart. Midőn Hegel egyrészt azt állítja, hogy a dialectikai processus öröktől fogva meg van valósítva, nem képes magyarázatát adni azon sok tökéletlenségnek, mely bennünket körülvesz, nincs helye rendszerében az időnek és az időben történő köze-

ledésnek egy tökéletes cél felé. Képzeltető azonban, hogy egy magasabb philosophiai synthesis segítségével e két ellentét dialectice egymással összeegyeztethető és e magasabb synthesist kellene keresni.

IV. Reflective consciousness. By Shadworth. H. Hodgson. Író azon nézeteket védelmezi, melyeket a „Philosophy of Reflexion“ című művében kifejtett és melyeket nézete szerint G. T. Stout a „Mind“-nek szerkesztője félreértett.

V. Discussions. Mr. Balfours Refutation of idealism. Balfour azt a vádat emelte, hogy az idealismus a valóságot csupa gondolati viszonyokba olvasztja fel, holott a valóságban egy viszonyba nem hozható elem is van. Az ellen védekezik a Hegelianus Arthur Eastwood. — A reply to a criticism. By F. H. Bradley. Bradley kissé izgatott hangon polemizál Ward bírálata ellen, melyet ez az Appearance and Reality című művéről írt.

VI. Critical Notices. Einleitung in die Moralwissenschaft. Von Georg Simmel. II. Bd. Berlin, 1893. Pp. VIII+426. J. S. Mackenzie bírálata szerint jeles mű. — Psyche, Seelenkult und Unsterblichkeitsglaube der Griechen. Von Erwin Rohde. Zweite Hälfte. Freiburg i. B. und Leipzig, 1894. Pp. 711. Caroline A. Foley szerint oly mű, mely rengeteg tanulmányról tesz tanúságot, de úgy látszik, inkább class. philologusnak való mű. — Les Caractères. Par Fr. Paulhan. Paris, 1894. Pp. 237. Ismertető — I. Brough — szerint jeles mű. Paulhan azáltal, hogy a jellemeknek típusait felállítja, azoknak osztályozására törekszik. — The Riddle of the Universe. By E. Douglas Fawcett. London, 1893. Alfred W. Benn úgy ítél a műről, hogy jobban cselekedett volna Fawcett, ha a művet nem írta volna.

VII. New books. The Science of Mechanics. A Critical and Historical Expositions of its Principles. By Dr. E. Mach. Translated by Th. J. Cormack. Minden tekintetben jeles mű. Szintűgy dicsértetnek a rövid ismertetésekben: L'Education de la Volonté. Par J. Payot. Paris, Pp. XII+278; Dr. Christof Sigwartnak ismeretes műve a logikáról 2-ik kiadásban; John Locke und die Schule von Cambridge. Von Dr. Georg Freiherr v. Hertling, Freiburg i. B. Pp. XI+318. A munka Locke philosophiáját korának megvilágításában tünteti fel. — Jeles értekezés még: Zur Lehre vom Inhalt und Gegenstand der Vorstellungen. Von Dr. Twardowszki. Wien, 1894. Pp. 111.

Mind. New Series. Nr. 11.

I. Mediate Association. By W. G. Smith. Igen érdekes cikk. Scripture Amerikában arra a kérdésre iparkodott kísérletekkel feleletet keresni, vajjon léteznek-e közvetett associációk, tény; *a* képzet össze van kapcsolva *b* képzettel, ez pedig *c* képzettel. Van-e eset rá, hogy *a* képzet visszaidézza a *b* közvetítésével *c* képzetet oly módon, hogy a *b* képzet az öntudat színvonalára nem emelkedik. Értekező részletesen leírja a kísérlet-tételnek módját is. E kísérleteket kis változtatással ismételték Lipcsében, de sem itt, sem Amerikában a fölvetett kérdésre megbízható feleletet nem adhattak.

II. Mr. Bradley's view of the Self. By J. S. Mackenzie. Úgy látszik, Bradley műve Appearance and Reality, mely Hegel-féle szellemben van írva, nagy philosophiai hullámokat idézett elő Angliában. E cikk is e művel foglalkozik. Értekező nem annyira polemizál Bradleyvel, mint inkább a Self-ről való hiányos tanát iparkodik kiegészíteni. Szerinte Bradley négyféle Self-et különböztet meg művében: a Biological Self, Psychological Self, Sentient Self, Pathological Self; ő még kiegészíti az Epistemological vagy Transcendental Self-fel és Ontological vagy Ideal Self-fel. E szempontból értekező Bradleynek tanát részletesebben vizsgálja.

III. Mr. Bradley and the Sceptics. By Alfred Sidgwick. Értekező inkább logikai szempontból vizsgálja meg Bradley művét és elégtelennek tartja az igazság azon ismertető jelét, hogy az maga-magának ellent nem mond. $A=A$, magának ellent nem mondó tétel, de vele semmire sem jutunk.

IV. Definitions and problems of Consciousness. By A. Bain. Író először azt vizsgálja, melyek azon lelki tünemények, melyeket többé nem elemezhetni, hanem csak meg kell nevezni, hogy mindenki azonnal értse. Azután szembe állítja az öntudatot a lelki tüneményekkel összeségükben, a „Mind“-del; említi az öntudat és az emlékezet közti összefüggést; szól a tudat és a testi tüneményekről, végre a tudat és öntudat közti különbségről.

V. Discontinuity in Evolution. By Francis Galton. Fölötte figyelemreméltó cikk mindazoknak számára, kik a Darwinizmussal és természet-philosophiával foglalkoznak. A Darwin-féle elmélet azt állítja, hogy a fajok észrevétlenül, csekély átalakulások útján keletkeztek. Galton szerint az átalakulás inkább ugrásszerűen történik. A természet sokszor arra tanít, hogy a faji típusok

állandóan megmaradni iparkodnak. Ha az *A* és *B* természeti lény most kevés differentiát mutat, meglehet, hogy a differentiák az utódokban inkább nagyobbodnak, mert a két egymástól eltérő, tehát csak látszólag egy typushoz tartozó lény, tulajdonképen mégis két typushoz tartozik. Az értekezésre alkalmat adott Bateson műve: *Materials for the Study of Variation, treated with especial regard to discontinuity in the origin of species.* Macmillan, 1894. Pp. XV+598.

VI. Discussions. On the failure of movement in dream. By F. H. Bradley. Író azt a kérdést veti fel, honnan van az, hogy bár mozgásról álmodunk, testünket mégsem mozgatjuk? Okát abban véli találhatni, hogy mozgásról ugyan álmodunk, de nem tudjuk, hogy testünk egyes részeinek milyen és melyik a helye alvás közben, tehát nem tudjuk, hogyan mozgassuk azokat helyükhöz és a környezetehz megfelelően.

VII. Critical Notices. A History of Philosophy with especial reference to the Formation and Development of its Problems and Conceptions. By Dr. W. Windelband. Authorised translation by James H. Tufts. London and New-York, 1893. Pp. XIII+659. R. Adamson a művet dicséri. — History of Philosophy of History. By R. Flint. Az e kiváló mű második kiadásának I. kötete és a francia történet-philosophiáról szól. — The Logic of Hegel. Translated from the Encyclopaediae of the Philosophical Sciences. By W. Wallace. Oxford, 1892. Pp. XXVII+439. — Prolegomena to the Study of Hegel's Philosophy, and especially of his Logic. By the same. Az első mű gondos és szakértelemmel készült fordítás, a második mű kiválóan alkalmas, hogy olvasóját Hegel philosophiájába bevezesse. A két művet imerteti J. S. Mackenzie. — Pain, Pleasure and Aesthetics. B. H. R. Marshall. London, 1894. Pp. XXI+364. Bírálója, J. Sully egészben véve sikerültnek veszi a művet, de egyes tétéleivel egyet nem érthet. — Le probleme Morai dans la Philosophie de Spinoza et dans l'histoire du Spinozisme. Par Victor Delbos. Paris, 1839. Pp. XII+569. A mű első része az Ethica és Tractatus Theologico-Politicus közti viszonyról szól, a második rész Spinoza hatásáról az utókorra. Carveth Read bíráló szerint a szerző kissé túlságos transcendent-idealistikus álláspontról fogta fel Spinozát. — O. Külpe. Grundriss der Psychologie auf experimentalen Grundlage dargestellt. Leipzig. Pp. VIII+478. A mű Wundt

szellemében van írva és ismertető szerint a legjobb tankönyv, mely a kísérleti psychológiáról eddig megjelent.

VIII. New books. Az e czímen felsorolt művek közt megemlíthető a svéd mű: Om Francis Bacons Filosofí Med Särskild Hänsyn Till Det Etiska Problemet. E. Liljequist. Upsala, 1894. Pp. V+365. Ismertető szerint Liljequist eléggé alaposan szól Baconról. — IX. A „Notes“ közt figyelemreméltó egy psychologiai észrevétel. Ha fejünket annyira lehajtjuk, hogy lábaink közt valamely vidéket megnézhetünk, az mélyebbnek látszik. Magyarázata szemünk amaz alkotásában keresendő, hogy valamely képből annak felső fele nekünk nagyobbnak látszik, mint az alsóbb.

*

Mind. New Series. Nr. 12.

I. A dialogue on Time and Common sense. By Prof. Sidgwick. E cikk tartalma Sidgwick és egy orosz philosophus párbeszéde.

II. An analysis of attention. By Alex. F. Shand. Író különös gonddal vizsgálja a figyelemnek nehéz psychologiai problémáját. Rendesen azt mondják, hogy a figyelemnek tárgya általa *világosabbá* válik, erősebb positiót foglal el öntudatunknak központjában és hajlandó a vele összekötött tárgyakat öntudatunkba hozni. Értekező nézete szerint ez föltétlenül el nem fogadható. A képzetnek tárgya *homályos* lehet, de csak azt tudjuk biztosan, hogy tudatosan észreveszszük. Meg kell különböztetni a figyelemnek lényeges vonásait és változékony járulékait. Szemeinket egy pontra szegezhetjük, de figyelmünk látókörünknek szélére valamely *igen homályosan észrevett* tárgyra irányulhat.

III. Psychology, Epistemology, Ontology, compared and distinguished. Író e három tudománynak egymással való összefüggését tárgyalja.

IV. The Philosophy of Herbert of Cherbury. By W. R. Sorley. Értekező Herbert of Cherbury főművevel: De Veritate foglalkozik. E mű némileg Locke, de még inkább Leibnitz egyes tanainak előfutárja volt.

V. Assimilation and Association. By James Ward. II. Ward folytatja vizsgálatait a képzetek assimilációját illetőleg. Anatomiai, physiologiai és kóros lelki esetek vizsgálatával iparkodik bebizo-

nyítani, hogy az assimilatio lényeges lelki processus, mely az associatiót megelőzi. Az észrevétel (perceptio) csak az assimilatio eredménye és nem képzetkapcsolási processus.

VII. Critical Notices. An Essay concerning Human Understanding. By John Locke. Collated and annotated, with prolegomena, biographical, critical and historical. By A. Campbell Fraser. Oxford, 1894. Pp. CXL+435, 495. Mindenki, ki Locke philosophiájával foglalkozik, a legnagyobb hasznát veheti Locke főmunkája ezen jegyzetes kiadásának, mely a legnagyobb gondnal készült. — Metaphysik. Von Franz Erhardt. I. Bd. Erkenntnistheorie. Leipzig, 1894. Pp. X+642. Író Kantnak idealismusát az időre és térre vonatkozólag elfogadja, de visszautasítja Kantnak tanát a Kategoriákról, kiváltképen az okság-kategoriától. A tér- és időről szóló tant oly kimerítően tárgyalja, hogy olvasója teljesen tájékozva van e kérdésnek mostani állásáról. — Social Evolution. By Benjamin Kidd. London, 1894. Pp. 348. Szerző azon kérdésekre ad feleletet, miképen lett a társadalom azzá, mivé lett s mi lesz a jövője; a tárgyalásnak módszere, melyet használ, a biológiai. Kiváló súlyt fektet a vallásra, különösen a keresztényre.

VIII. New books. Aspects of Pessimism. By R. M. Wenley. Edinburgh and London, 1894. Pp. 332. Hat essay-nak gyűjteménye. Úgy látszik, figyelemreméltó mű. — Pour e contre l'Enseignement Philosophique. Extrait de la Revue Bleue. Paris, 1884. Pp. 178. Ribot, Janet, Fouillée, Taine és többeknek nézeteit tartalmazza, vajjon tanítandó-e a philosophia a francia középiskolákban és ha igen, miképen? — Die Anfänge der Kunst. Von Ernst Grosse. Freiburg i. Breisgau u. Leipzig. Pp. VII+301. A mű kimutatja, hogy a művészetnek mindazon jellemző vonásai, melyek a kifejlett művészetben találhatók, csirában a a vadnépek művészetében is föllelhetők.

—r—ó.

A FELELŐSSÉG ELVE A MAGYAR ALKOTMÁNYBAN.

— Második közlemény. —

II. A vegyesházbóli királyok alatt.

Az Árpádház kihaltával megsemmisül az eddigi alkotmányos fejlődés minden eredménye s a királyság és az oligarchia közötti küzdelem, mely most kezdetét veszi, mihamar, nemsokára Róbert Károly királylyá választása után, a királyság teljes győzelmével végződik. Az 1301-től 1310-ig tartó trónvillongási zavarok alatt ugyanis a köznemesség a hatalmas főurak által annyira elnyomatott, hogy a mikor a királyság fölvette a küzdelmet a főurak hatalmának megtörésére, a nemesség nem is gondolt arra, hogy politikai jogait elismertesse a király által, hanem megelégedett azzal, ha a főnemességekkel szemben visszaszerzi személyes szabadságát és ez okból buzgón támogatta a királyság hatalmi törekvéseit.

Hogy a köznemesség támogatásával mennyire sikerült Róbert Károlynak magához ragadni az állami hatalom teljét azt legjobban bizonyítja azon körülmény, hogy országgyűléseket egyáltalán nem tartott. Kovachich közöl ugyan egy Károly által kiadott oklevelet, melylyel a király 1318. évi ker. szent János napjára a Rákos mezejére közönséges országgyűlést (generalis congregatiót) hív össze,¹ és Fejér is

¹ Kovachich Suppl. II. 266. l.